

ELŐRE ÚJ EREDMÉNYEK KIVÍVÁSÁRA!

Minden könyvtárosban és könyvvvel dolgozóban felmerül a kérdés: milyen következtetéseket kell levonnia a párt Központi Vezetősége márciusi határozatából? Milyen eredményeket értünk el a magunk területén az 1953-as júniusi határozatok által kijelölt úton haladva, milyen hibákat követünk el s milyen feladatok állnak előttünk? Ezekre a kérdésekre szeretnénk választ adni.

I.

Folyóiratunkban több cikkről foglalkozott azokkal az eredményekkel, amelyeket könyvtárügyünk a felszabadulás óta elért. Való igaz, azelőtt évszázadok alatt sem fejlődött annyit könyvtárügyünk, mint a legutóbbi tíz évben, különösen ha a népkönyvtár-ügyet tekintjük. Ez a fejlődés a párt 1953 júniusi határozata után — nem annyira a könyvtárak számát, mint könyvtáraink állományát, a könyvtárak hatását tekintve — meggyorsult. Könyvkiadásunk ugyanis az elmúlt másfél esztendőben jelentősen megjavult, a korábbinál sokkal inkább figyelembe vette mind a felnőtt, mind az ifjú olvasók kívánságait, nagyjából-egészéből megszüntette korábbi egyoldalúságát, bátrabban nyúlt haladó hagyományainkhoz, sok magyar és külföldi klasszikus író művét jelentette meg. Ennek következtében könyvtáraink könyvállományának összetétele is lényegesen jobb lett és jobban ki tudta elégíteni az olvasók igényeit. Így a vidéki könyvtárhálózat könyvtáraiból kölcsönzők száma 1952 óta közel kétszeresére emelkedett, a kikölcsönzött kötetek száma pedig több mint kétszeresére, és 1954-ben túlhajadta már a 12 millió kötetet, a fővárosi kerületi könyvtárak adataival együtt a 15 milliót. A szakszervezeti könyvtárakból kikölcsönzött kötetek száma, ha nem is ilyen mértékben, de szintén lényegesen emelkedett.

A legutóbbi másfél évben a már korábban létrejött állami könyvtárhálózat megszilárdult. Ma már majd minden létrehozott községi népkönyvtár valóban és rendszeresen működik. A megyei és járási könyvtárak állandóan figyelemmel kísérik s irányítják munkájukat. A megyei könyvtárak elindultak azon az úton, hogy népkönyvtári szerepük betöltése mellett megvéjűk tudományos könyvtáraivá fejlődjenek. Megkezdték a területükre vonatkozó történeti, néprajzi és egyéb irodalom összegyűjtését és feldolgozását. A megyei és járási könyvtárosok szakmai és műveltségi színvonala lényegesen fejlődött. Sokan közülük elvégezték vagy most végzik a könyvtáros-főiskolát.

Az állami hálózat könyvtárainak az illetékes tanácsok hatáskörébe való átadása szintén a könyvtárügy fejlődését eredményezte. A tanácsok ma már a magukénak tekintik a könyvtárakat is s gondot fordítanak fejlesztésükre.

A SZOT elnökségének legutóbbi, a könyvtárügyre vonatkozó határozata szintén komoly lépés előre a szakszervezeti könyvtári hálózat megszilárdításában, az igen sok szakszervezeti könyvtár munkájának jobb összefogására és irányítására.

II.

Nem hallgathatjuk el eredményeinket, de azt sem állíthatjuk, hogy a Központi Vezetőség 1953 júniusi, majd a párt III. kongresszusa határozatainak végrehajtása közben nem követünk el hibákat. Ezek a hibák természetesen összefüggésben voltak a gazdasági, a politikai és a kulturális élet egyéb területein elkövetettekkel, s bizonyos, hogy ezek nélkül eredményeink még nagyobbak, nevelő munkánk még hatásosabb lett volna.

A Központi Vezetőség az 1955 márciusi határozatában hangsúlyozza, hogy a jelenlegi szakaszban a jobboldali elhajlás az a veszély, amely legnagyobb akadály a fejlődésünknek.

Miben áll ez a jobboldali veszély? Általában abban, hogy lebecsüljük a régi hatalmába visszakívánkozó osztályellenesség erejét és restaurációs törekvéseit. Lebecsüljük a jobboldali nézetek hirdetői a párt és a munkásosztály élenjáró és vezető szerepét. Lebecsüljük — a kultúra területéről szólva — a tőlünk idegen kultúra káros, romboló, visszahúzó hatását és figyelmen kívül hagyják, hogy a szocializmus felépítése, a szocialista kultúra elterjesztése csak a proletariátus pártjának, a proletárdiktatúra államának — és intézményeinek — vezetésével és aktív közreműködésével valósulhat meg.

III.

A Központi Vezetőség 1953. évi júniusi határozata a dolgozó tömegek igényeinek jobb, teljesebb kielégítése felé fordította az állami és pártszervek figyelmét. Az olvasók igénye hamarosan felszínre tört és eljutott a könyvkiadást irányító szervekhez. Az olvasók a hiányzó magyar és külföldi klasszikusok, valamint az ifjúsági irodalom bőségesebb kiadását követelték. Ez a követelés jogos és indokolt volt. Könyvkiadásunk és ennek nyomán könyvtáraink szerzeményezése jórészt már teljesítette is.

Az olvasók azonban sok helytelen igényt is támasztottak. A könyvkiadás múlt évi terveinek megbeszélésekor számos helyes és figyelemreméltó javaslat mellett sok helytelen is elhangzott. Ezeket a helytelen igényeket a könyvtárosok igen sok esetben szó nélkül hagyták, nem léptek fel magyarázó, nevelő szóval ellenük, sőt az is előfordult, hogy könyvtárosok magukévá tették ezeket a helytelen javaslatokat és így továbbították őket. Mi más volt ez, mint az elmaradott rétegek uszályába kerülés?

Kétségtelen, hogy a könyvtáros a könyvállomány gyarapításánál köteles figyelembe venni olvasóinak véleményét és javaslatait, de az is kétségtelen, hogy szembenéző munkájának ez nem lehet egyedüli irányítója, csak egyik szempontja. Egyrészt azért, mert nem minden, az olvasóktól jövő javaslat helyes, másrészt azért, mert a könyvtárosnak nevelő szerepe is van. S politikailag helyesen tájékozott, sokoldalúan művelt, szakmailag jól képzett olvasókat csak megfelelő állományú könyvtárral nevelhet.

Az elmaradott olvasók uszályába kerülés megmutatkozott abban, hogy a könyvtárosok nem kis része az utóbbi időben elhanyagolta a politikai és népszerű tudományos könyvek beszerzését és szinte kizárólag csak szépirodalmat vásárolt. Egyes könyvtárak még a marxizmus—leninizmus klasszikusainak sorozatban megjelenő könyveit sem vették meg, sorozataik kiegészítését elhanyagolták. Erre a hibára a könyvkiadás és könyvterjesztés szervei több ízben felhívták a figyelmet, de a vesztélyt maga a minisztérium is lebecsülte. Hasonló jelenség volt az is, hogy a vidéki könyvtárak a mezőgazdasági szakirodalomból majdnem kizárólag az egyéni gazdaság és a háztáji parcella termelékenységét emelő és a jól jövedelmező mezőgazdasági ágakra vonatkozó könyveket szereztek be. Természetesen a hiba nem az volt, hogy a méhészetre, házinyúltenyésztésre, a gyümölcsstermesztésre stb. vonatkozó könyveket megvásárolták — a párt politikája ma is nagy figyelmet fordít az egyéni gazdaságok termelékenységének emelésére —, hanem az, hogy teljesen elhanyagolták a szocialista mezőgazdasági nagyüzem termelékenységének emelését elősegítő szakkönyvek beszerzését és propagandáját. A termelőszövetkezeteket népszerűsítő, a Szovjetunió kolhozainak élenjáró példáját hirdető könyvek beszerzése és kölcsönzése is háttérbe szorult.

Igen sok könyvtárban a magyar és külföldi klasszikusok szépirodalmi műveinek kölcsönzése mellett elhanyagolták a könyvtárosok az élő magyar írók és a szovjet írók szocialista-realista műveinek propagálását. Ezt a kölcsönzött művek statisztikája több könyvtárban bizonyítja.

Nem a magyar és nyugati klasszikus irodalom számait tartjuk soknak, hanem azt a nevelő munkát, azt a tudatos, aktív könyvpropagandát és annak az eredményeit hiányoljuk, amely a szocialista-realista irodalom elterjesztéséhez nélkülözhetetlenül szükséges. A könyvtárakat irányító szervek is és a könyvtárosok is megfélemedtek arról, hogy a szocialista kultúra nem hatol be magától a tömegekbe. A szocialista könyvtáros olvasóinak nem egyszerű kiszolgálója, hanem tanítója és nevelője. Bátoran, türelmesen és rendszeresen kell propagálnia, ajánlania azokat a magyar és szovjet szocialista-realista műveket, amelyeket az olvasók még kevésbé ismernek, mint a klasszikusokat, de amelyek a mi életünkéről, illetve a szocializmus országai embereinek életéről szólnak és így különösen nevelő hatásúak.

Mindez természetesen nemcsak a közművelődési, de a tudományos könyvtárak dolgozóira is vonatkozik. A tudományos könyvtárak munkatársainak is feladata az olvasók irányítása, egyrészt a marxista—leninista világnézetet sugárzó könyvek aktív propagálásával, másrészt az ellenséges és káros munkák kiadásának megtagadásával, ha ezekre az olvasóknak nem tudományos munkájához van szükségük. Hogy indokolatlan kéréseket ne kelljen megtagadni, fontos feladata a tudományos könyvtáraknak — különösen azoknak, amelyeknek olvasói túlnyomórészt nem tudományos kutatók —, hogy mihamarabb kiépítsék — az aktív ajánlás biztosítására — olvasói katalógusukat.

IV.

Köztudomású tény, hogy az üzemi, szakszervezeti könyvtárak — a munkásosztály könyvtárai — mennyire rászorulnak a szakértő segítségre s mennyire igénylik azt. Néhány megyei könyvtárunk, így a miskolci és néhány budapesti kerületi könyvtár áldozatos munkával komoly segítséget is nyújtott nekik. De sok helyen még mindig késlekednek. Több, mint egy éve van rá határozat, megállapodás a Népművelési Minisztérium és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár között, hogy a könyvtár módszertani osztálya keretében létrehozza a szakszervezeti könyvtárakat segítő részleget és megindul Budapesten is a szakszervezeti könyvtárakat rendszeresen, tervszerűen támogató módszertani munka. De még ma is — különféle nehézségekre való hivatkozással — ott tartunk, ahol egy évvel ezelőtt. Mi más ez, mint a munkásosztály vezető szerepének kellő nem értése? Nem elég szóban elismerni a munkásosztály vezető szerepét. Minden tőlünk telhetőt el kell követnünk, hogy a munkásosztály kulturális fejlődését elősegítsük.

V.

Ifjúságunk általában olvas, de még csak egy része kölcsönöz könyvtárból könyvet. Sok gyerek és ifjú szemetet, káros ponyvát fal. Feladatunk, hogy az egész ifjúságot bevonjuk a könyvtári olvasásba. De még mindig kevés az ifjúsági könyvtár és a meglévőnek állománya is szegényes. Ha nem akarunk lemondani arról, hogy ifjúságunk ma még nem olvasó vagy ponyvát kedvelő része is művelt és gondolkodó, jól képzett és helyesen tájékozott dolgozó legyen, akkor már a közeljövőben komoly erőfeszítéseket kell tennünk olvasóvá nevelésünk érdekében. Több és jobban felszerelt ifjúsági könyvtárat kell létrehozunk, különösképpen Budapesten. Össze kell gyűjtenünk és közreadnunk az ifjúsággal való foglalkozás tapasztalatait. Mind könyvkiadásunknak, mind könyvtárainknak elsőrendű feladata, hogy elégséges és magas színvonalú ifjúsági irodalmat adjon fiataljaink kezébe.

A liberalizmus, a lazaság az ifjú olvasókkal való foglalkozás területén sem ritka jelenség. Legtöbbször a könyvek nem-ismeréséből eredt az, hogy 10—12 éves gyermekeknek fiatalokra káros hatású könyveket kölcsönöztek. Zola könyvei, a Bovaryné, de még Amado egyik-másik könyve sem való gyermekek kezébe. És kétségtelenül oportunisták, ha a könyvtáros azzal adja ki ezt a könyvet, hogy »ha a gyermek a könyvtárból nem kapja meg ezeket, megszerzi máshonnan«.

A szocialista tulajdon védelme terén — különösen gyermekekkel kapcsolatban — több helyt szintén káros liberalizmussal találkozhattunk. Nem tartatták be a határidőket, indokolatlanul elengedték a késésért járó pénzbüntetéseket — mindez az amúgyis szűkös könyvállomány csökkenéséhez vezetett és így ellentétes volt az olvasók érdekeivel is.

VI.

Ez alkalommal főleg a hibákról beszéltünk. Nem azért, mintha a könyvtárügyünk utóbbi másfél-két esztendejét a hibák jellemezték volna. Mint már előljáróban megállapítottuk, nagyot haladtunk. De, ha tovább akarunk előre jutni, le kell küzdenünk fejlődésünknek ezeket a rendellenes kinövéseit. Az elkövetett hibák ugyanis nem voltak véletlenek és ha nem vesszük fel ellenük a harcot, tovább burjánozhatnak. Fejlődésünk jelen szakaszában a kispolgári nézetek nap mint nap újra élednek s legyőzni őket csak következetes, szívós, elvi harccal lehet.

A Népművelési Minisztérium, a különböző tanácsok, a szakszervezetek és nem utolsósorban könyvtárosaink összefogására van szükség ahhoz, hogy az elkövetett hibákat kijavítsuk, és az újabbakat megelőzve, új, az eddiginél még nagyobb eredményeket érjünk el népünk műveltté tételében.

Barabási Rezső

A Csehszlovákiai Magyar Könyvkiadó 1953. január 1-én alakult meg s még abban az évben 41 művet jelentetett meg, köztük 8-at csehszlovákiai magyar íróktól; 1954-ben 112 művet, köztük 7. ottani magyart. Az 1955/56. évi tervben egyelőre 65 mű szerepel, ebből a helyi magyar irodalmat 14 mű képviseli. A kiadó szépirodalmi, ifjúsági és — jóval kisebb számban — ismeretterjesztő művek kiadásával foglalkozik.

Központi könyvtár irányítja a jövőben a közhász szakszervezethez tartozó budapesti üzemi könyvtári munkáját. A könyvbeszerzést is központilag intézik, ezzel a rendelkezésre álló beszerzési keret jobb felhasználása várható és a könyvállomány cseréjét is biztosítják. A központi könyvtár a kisebb üzemi könyvtárosainak is segítséget fog adni a tömegpropaganda munkában. (N. E.)